COĞRAFYA Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU İLK KÜLTÜR MERKEZLERI

İLK KÜLTÜR MERKEZLERİ

Medeniyet (uygarlık); bir ülke veya topluma ait maddi ve manevi varlıkların yanı sıra fikir, sanat, bilim ve teknoloji çalışmalarıyla ilgili niteliklerin tümünü ifade etmektedir.

Dünyanın farklı bölgelerinde coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyal faktörlerin etkisiyle medeniyetler kurulmuş ve bu medeniyetler birbirlerini etkilemiştir. İlk medeniyetlerin kurulmasında elverişli iklim şartları, su kaynakları, verimli tarım toprakları gibi coğrafi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Bunların yanı sıra ticari faaliyetler, toplumlar arası etkileşimi hızlandırarak medeniyetlerin gelişmesine yardımcı olmuştur.

İlk medeniyetler, genel olarak orta kuşağın ılıman iklim özelliklerine sahip bölgeleriyle verimli topraklar ve su kaynakları çevresinde kurulmuştur. Mısır, Mezopotamya, Hint, Çin ve Anadolu medeniyetleri genelde akarsu boylarında kurularak gelişim göstermiştir.

Mezopotamya Medeniyeti

Mezopotamya, Yunancada iki nehir arası anlamına gelmektedir. Güneydoğu Toros Dağları'ndan başlayarak güneyde Basra Körfezi'ne kadar uzanan bu alan, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bölgeyi kapsamaktadır. Buradaki uygarlıkların gelişmesinde Fırat ve Dicle nehirlerinin yanı sıra verimli tarım alanları ile elverişli iklim koşulları önemli bir etkiye sahiptir. Bölgenin düz arazilerden oluşması, önemli göç ve ticaret yolları üzerinde bulunması sık sık istilalara uğramasına ve farklı kültürlerin bu bölgede yaşamasına neden olmuştur. Sümerler, Asurlular, Babilliler, Akadlar ve Elamlar Mezopotamya'da kurulan medeniyetlere örnek verilebilir. Tarım, bölgede kurulan medeniyetler için oldukça önemli bir yere sahiptir. Tarıma uygun olmayan arazilerin tarıma kazandırılması adına sulama kanalları yapılmış ve bataklıklar kurutulmuştur.

Mezopotamya'da kurulan medeniyetlere ait mimari eserlerde yapı malzemesi olarak daha çok kerpiç kullanılmıştır. Mezopotamya uygarlıklarının insanlığa bırakmış olduğu en önemli miras yazının bulunmasıdır (Sümerler). Bu sayede bilgi ve kültürün küresel bazda aktarılması kolaylaşmış, toplumlar arası etkileşimde önemli aşamalar kaydedilmiştir.

Mısır Medeniyeti

Mısır, Afrika'nın kuzeydoğusunda Nil Nehri çevresinde kurulmuş bir medeniyettir. Kurulmasında Nil Nehri ve onun oluşturduğu verimli topraklar ile sıcak iklim koşulları etkili olmuştur. Etrafının çöl ve denizlerle çevrili olması, diğer medeniyetlerle etkileşimini azaltarak kendine özgü ve uzun ömürlü bir medeniyet olmasını sağlamıştır. Tarım, bu dönemde Mısır halkının en önemli geçim kaynağıydı. Nil Nehri'nin taşma zamanlarını hesaplamak amacıyla güneş takvimini geliştiren Mısırlılar, taşkın sonrası tarla sınırlarını yeniden düzenlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarla matematik ve geometrinin gelişmesine katkı sunmuş, tıp ve eczacılıkta da önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Görsel : Mısır medeniyeti (Kahire / Mısır)

Akdeniz Medeniyeti

Akdeniz Havzası çevresinde kurulmuş Fenike, İyonya, Lidya, Yunan ve Roma gibi medeniyetlerden oluşmaktadır. Bu medeniyetlerin çoğu, tarım alanlarının az olmasından dolayı deniz ticaretine yönelmiş ve koloniler kurmuştur. Ayrıca bu medeniyetler, gemi yapımı ile deniz taşımacılığında bulundukları dönemin en ileri seviyesine ulaşmıştır. Fenikeliler, kurmuş olduğu ticaret kolonileri sayesinde şehirlerin oluşmasına ciddi katkı sağlamıştır. Ayrıca Fenikelilerin dünya uygarlığına sunmuş olduğu en büyük katkı, bugünkü Latin alfabesinin temelini oluşturan alfabeyi bulması olmuştur. Fenikelilerin Akdeniz'deki diğer medeniyetlere tanıttığı şehirleşme faaliyetleri ve alfabe, Yunanlılar tarafından daha da geliştirilmiştir.

İnka Medeniyeti

Büyük Okyanus'a paralel uzanan And Dağları üzerinde yaşamış olan İnkaların kurulduğu bölge bugünkü Peru, Şili, Ekvador, Bolivya gibi ülkelerin sınırları içerisinde yer almaktadır. İnkalar, Ekvator çevresinde kurulduğundan dolayı şehir ve kalelerini And Dağları'nın yüksek kesimlerine inşa etmiştir. Taş işçiliğinin gelişmiş olduğu bu medeniyete ait mimari eserlerde kusursuz bir şekilde yontulup parlatılmış büyük taş bloklar kullanılmıştır.

Görsel : İnka medeniyeti [Machu Picchu (Maçu Piççu) / Peru]

Temel geçim kaynağı tarım olan İnkalar (özellikle patates tarımı), bunun yanı sıra Güneş'in hareketlerini izlemede uzmanlaşmış ve güneş saatini yapmıştır.

Aztek ve Maya Medeniyeti

Aztekler, XV ve XVI. yüzyılda ana yurtları olan Kuzey Meksika'dan gelerek Meksika'nın orta ve güney kesimlerinde medeniyet kurmuştur. Tarımda oldukça gelişmiş olan Aztekler, sulama ve bataklık kurutma yöntemleri sayesinde güçlü bir medeniyet hâline gelmiştir. Ayrıca Azteklerin kendilerine özgü alfabe, din ve takvime sahip olduğunu söylemek mümkündür. Mayalar, Orta Amerika'nın Yukatan Yarımadası'ndaki verimli topraklar ile su kaynakları çevresinde kurulmuştur. Ekonomisi tarıma dayanan ve şehir kültürü gelişmiş olan bu medeniyet şehir devletlerinden oluşmaktaydı. İnşa ettikleri etkileyici tapınaklar, saraylar ve piramitlerden anlaşılacağı üzere Mayalar, mimari ve sanatta gelişmiş bir medeniyet kurmuştu.

Hint Medeniyeti

Güney Asya'da yer alan Hint Yarımadası, dünyanın en eski medeniyetlerinden birine ev sahipliği yapmaktadır. İndus ve Ganj nehirleri çevresinde kurulmuş olan bu medeniyet, tarım kültürü açısından ciddi bir potansiyele sahiptir. En önemli ekonomik faaliyetin tarım olduğu Hindistan, aynı zamanda Baharat Yolu'nun başlangıcında bulunmaktaydı. Birçok dine ev sahipliği yapan bu medeniyette halk, "kast sistemi" adı verilen sınıflara ayrılmıştır.

Çin Medeniyeti

Sarı Irmak ve Gök Irmak nehirleri arasındaki verimli topraklarda kurulmuş olan bu medeniyet, dünyanın en eski uygarlıkları arasında yer almaktadır. Ekonominin daha çok tarıma dayalı olduğu Çin'de ipek böcekçiliği ve ipek üretimi, İpek Yolu'nun ortaya çıkmasına ve ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca bu medeniyet; barut, matbaa, mürekkep, pusula, kâğıt gibi insanlık tarihine yön veren birçok buluşun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Heykelcilik, çinicilik, ipekli dokuma ve mimaride son derece gelişmiş olan Çinliler, dünyanın en uzun savunma duvarı olan Çin Seddi'ni inşa ederek kültürel mirasa ciddi bir katkıda bulunmuştur.

Görsel : Çin medeniyeti (Çin Seddi)

SORULAR

Soru 1:

Aşağıdakilerden hangisi ilk şehir yerleşmelerinin kurulduğu bir akarsu kenarı değildir?

A) Nil B) Amazon C) Fırat
D) Ganj E) İndus **Cevap B**

Soru 2:

• Medeniyetlerin ilk kurulduğu yerlerden biri elverişli liman özellikleriyle Akdeniz kıyılarıdır.

• Hint medeniyeti verimli tarım alanları barındıran İndus ve Ganj nehirleri çevresinde kurulmuştur.

• Mısır medeniyeti Nil Nehri etrafındaki verimli taşkın ovalarının bulunduğu bölgede kurulmuştur.

• İnka medeniyeti kıyı kesimlere göre yüksek nem ve sıcaklığın etkisinin az olduğu And dağlarının yüksek kesimlerinde kurulmuştur.

Yukarıda verilen bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, aşağıdakilerden hangisi ilk kültür merkezlerinin kurulduğu bölgelerin belirlenmesinde etkili olan bir faktör değildir?

A) Ekonomik kaygılar
B) İklim özellikleri
C) Coğrafi konum
D) Doğal kaynaklar
E) Bitki örtüsü **Cevap: E**

Soru 3:

Anadolu, ilk çağlardan günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı için ''Medeniyetlerin Beşiği'' denilmektedir.

Buna göre Anadolu'nun bu özelliği kazanmasında aşağıda verilenlerden hangisi etkili olmamıştır?

A) Yer şekillerinin uygun olması
B) Topraklarının verimli olması
C) Ekonomik faaliyetlerinin çeşitli olması
D) Su kaynaklarının elverişli olması
E) İklim koşullarının uygun olması
Cevap: C

Soru 4:

İlk Çağ uygarlıkları genel olarak orta kuşağın ılıman iklim bölgelerinde kurulmuştur.

Buna göre aşağıdaki uygarlıklardan hangisi bu genellemeye uymamaktadır?

A) Mısır B) Çin
C) Fenike D) Yunan
E) İnka **Cevap: C**